

Asko Sahlberg

P O M P E I U S

Romaani

LIKE

Asko Sahlbergilta on aiemmin ilmestynyt seuraavat
romaanit Like Kustannuksen julkaisemana:

Marraskuun mies (2022)

Haudallasi, Adriana (2019)

Amandan maailmat (2017)

Pilatus (2016)

Irinan kuolemat (2015)

Yö nielee päivät (2014)

Pimeys (2014, yhteisnide teoksista *Pimeän ääni*,
Hämärän jäljet ja *Paluu pimeään*)

© Asko Sahlberg & Like Kustannus /
Kustannusosakeyhtiö Otava 2024

LIKE

Like Kustannus
Helsinki
www.like.fi

ISBN 978-951-1-37051-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

I

Vanhus kapusi kankein jaloin jokirannan rinteitä, kun puiden siimeksestä astuivat esiin ihmishahmo ja hevonen. Valkoinen ori ontui etujalkaansa, ja etäältä nähtynä vantteralla miehellä oli yllään korkea-arvoisen soturin tamineet. Hänen lähestyessään hiukan länkisäärisesti vanhusta tämä näki, että mies oli pikemmin lihaksikas kuin ylensyönyt ja että hänen tunikaansa ja nahkaista rintapanssariaan verhosi tomu. Hän oli vielä nuori, mutta hänen laveat kasvonsa ja etenkin pienet, etäällä toisistaan loimuavat silmänsä uhosivat karaistuneisuutta.

»Ole tervehditty», soturi sanoi ja osoitti kohti rinteessä matalana kyyhöttävää majaa. »Onko tuo sinun talosi?»

»Saattaa olla», vanhus vastasi, »ja jos onkin, mitä se sinulle kuuluu? Kuka olet utelemaan moisia?»

Vieraan nuorukaisen kasvoja pehmensi ymmärtäväinen hymy. »Minun nimeni on Gnaeus Pompeius.»

»Sittenhän sinä olet Pompeius Strabon poika!» vanhus ällistyi ja läimäytti laihoja reisiään. »Minä palvelin hänen legioonissaan vuosikaudet.»

»Laskettakoon se sinun kunniaksesi. Nyt on paras, että vetäydyt talosi suojaan. Saatamme nimittäin saada pian seuraa. Minua on seurattu aamunkoitosta alkaen eikä tarvitse olla jumalten viisaudella siunaama ymmärtääkseen, että kyseessä on kaksi rosvoa.»

»Haenko sisältä miekkani?» vanhus ennätti ehdottaa, kun metsän reunaan ilmestyi kaksi varjoa.

Pompeius ojensi hevosensa suitset vanhukselle ja viittasi kädellään tätä perääntymään. Vanhus alkoi huojahdella taaksepäin ori rinnallaan samalla kun Pompeius asteli levollisesti ryöväreitä vastaan. Heistä varrekaammalla oli pitkäksi päästetyt hiukset, punertava parta ja miekan lisäksi köydestä tekaistun vyön alle työnnetty tikari. Lyhyempi roisto kantoi kädessään keihästä ja olallaan pitkää jousta. Kummallakin oli kantamuksenaan säkki ja heidän vaatteensa olivat nähneet parempia päiviä. Pompeius kuului sanovan jotakin, ja pitkä ryöväri heittäytyi häntä kohti miekka koholla.

Sitten kaikki tapahtui niin nopeasti, ettei vanhuksen katse ennättänyt seurata sitä. Silmiään hieraistuaan hän näki rosvot maassa verta vuotavina. Pompeius katseli heitä vakaassa haara-asennossa, miekkansa tuppeen työntäneenä.

»Minusta tuntuu, että teidän kannattaa jatkaa matkaa», Pompeius sanoi.

Pitkän ryövärin oikeasta käsivarresta pulppusi verta ja hän yritti hillitä vuotoa vasemmalla kädellään. Lyhyempi roisto piteli kaksin käsin kylkeään ja myös hänen sormensa värjäytyivät hurmeisiksi. Pompeius potkaisi sivummalle maassa lojuvat miekan ja keihään, tarttui lyhyen rosvon pudottamaan jouseen ja taittoi sen, kiskaisi tämän tikarin vyön alta ja painoi sen kärjen tämän kurkulle.

»Me menemme heti, herra», roisto sopersi.

Haavoittuneet miehet tukivat toisiaan kompuroidessaan metsän suojaan. Pompeius seisoivat hetken aloillaan, kaipa ryöväreitä katseellaan seuraten, kunnes kääntyi, asteli vanhuksen luo ja sanoi: »Onneksi asia saatiin selvitettyä.»

Vanhus huojutti mietteläästi päätään. »Haavoitit kyllä heitä, mutta entä jos he sitovat haavansa ja tulevat takaisin sitten, kun sinä olet mennyt?»

»Olet oikeassa», Pompeius myönsi asiaa tovin pohdittuaan.

»Suo minulle anteeksi huolimattomuuteni. Onko sinulla mahdollisuus juottaa hevoseni?»

»Talon takana on puro.»

Pompeius nyökkäsi ja lähti määrätietoisin askelin seuraamaan ryöväreiden jälkiä puiden katveeseen. Vanhus talutti orin vähäpätöisen asumuksensa taakse, satoi sen kiinni eukalyptuspuuhun puron partaalle ja laahusti talon eteen istuutuakseen seinustalla harmaantuneelle penkille. Taivaalla kaarteli haukka, kevyt tuulenhenkäys taivutti rinteen ruohoa. Vanhus havaitsi liikettä joen takana – oliivit olivat kypsyneet, orjat uurastivat lehdoissa. Aika ei ollut pysähtynyt, mutta vanhus tunsu miten se veti henkeä, miten vuosikymmenten paino ei ollut asettunut vain hänen kuluneisiin jäseniinsä, vaan koko vanhaan maailmaan. Haukka oli havainnut saaliin ja kiertyi alaspäin liikkumattomin siivin ennen kuin heittäytyi syöksyyn, putosi kuin kivi ja katosi rantakaislikkoon.

Ehkä aika, vanhus mietti, oli yhtä tympääntynyt ihmiseen kuin ihminen siihen. Vaikka aikaa hallitsivat tietenkin jumalat eikä moni ihminen ymmärtänyt uupuneensa omaan aikaansa. Sen sijaan ihmiset etsivät syytä rinnassaan ahdistavaan pettymykseen itsensä ja ajan ulkopuolelta, harhailivat elämässä tyytymättömyyden lyöminä eivätkä edes kiittäneet, kun saivat vapautuksen armeliaassa kuolemassa. Vanhuksella ei kylläkään ollut kiirettä päättää päivänsä – monet niistä kuuluivat sangen juoheasti, kunhan hänellä vain oli leipää kupunsa täyttämiseksi, viiniä juodakseen ja lämmin vuode, jolla lepuuttaa kerran väkeviä mutta sittemmin kuihtuneita jäseniään.

Pompeius palasi metsästä ja sanoi vanhuksen eteen pysähdytyään: »Nyt heistä ei ole enää ryöstämään ketään.»

»Entä jos joku löytää ruumiit?»

»Epäilemättä joku löytää ne, mutta toivottavasti kaukana täältä. Kaikki riippuu siitä miten hyviä ruumiit ovat uimaan. Minusta näytti, että virta on varsin voimakas.»

Haukka kohosi lentoon saalista nokastaan riiputtaen ja kaikkosi metsän latvustoon. Vanhus harkitsi hetken sanojaan: »Järkytyin, kun sain kuulla isäsi kuolemasta.»

»On myös niitä, jotka eivät järkyttyneet, vaan päinvastoin iloitsivat», Pompeius sanoi. »Tiedän hyvin miten paljon isääni on paneteltu, mutta minä en häpeä. Minun silmissäni Strabo oli suuri mies.»

»Niin minunkin silmissäni. Olen ylpeä siitä, että taistelin hänen joukoissaan.»

»Tiedä, että olen perinyt isäni legioonat. Siksi saatan kysyä miksi istut täällä. Eikö sinun pitäisi olla aseveljiesi mukana?»

Vanhuksen suu avautui hampaattomaan nauruun. »Jupiterin nimeen! Silmäsi eivät ole kierot niin kuin Strabolla ja näkösi riittää lurjusten silpomiseen etkä silti huomaa, että minä olen raihmainen kuin Pireuksen vanhin portto. Kun nimeni poistettiin legioonien rullista, sinä et ollut edes syntynyt. Mutta mitä teet näillä seuduilla?»

»Sulla on kutsunut minut Roomaan. Minun on vaikea kuvitella siihen muuta syytä kuin että hän tarvitsee Picenumin miehiä.»

»Eikö sisällissota ole ohitse?»

»Olen viettänyt muutaman viikon maatilallani kaukana kaikesta, mutta tietääkseni pahin on takana. Sulla on rauhoittanut Rooman kadut ja tasavalta on siten pelastettu, joskin kauempana valtakunnassa lymyilee vielä kapinallisia.»

»Ja heidän kukistamiseensa Sulla tarvitsee sinua», vanhus nyökkäili. »Ymmärrän sen. Auttoihan isäsikin Sullaa voittamaan sodan. Arvaanpa, että Strabon uskolliset sotilaat kaipaavat häntä.»

»Siitä en olisi kovin varma», Pompeius sanoi katse synketen. »Nuo uskolliset sotilaat nimittäin kiskoivat hänen ruumiinsa vauhuista ja vedättivät sitä pitkin katuja.»

»Mihin tämä maailma on menossa?» vanhus älähti. »Mutta

minä olenkin sanonut jo kauan, että nuoret sukupolvet johtavat ihmiskunnan rappiolle. Millä en tietenkään tarkoita sinua, sillä poikkeuksia löytyy aina ja olethan sentään Strabon poika.»

Pompeiuksen niukat silmät pehmenivät, kun hän hymyili. Hän muistutti jossakin määrin isäänsä, vaikka hänen leukaperänsä olivat leveämmät ja hänen tylppä, viikunamainen nenänsä haki vertaistaan nenien joukossa. Hän irrotti vyöltään rahapussin, laski siitä muutaman kolikon, tarttui vanhuksen käteen ja laski rahat tämän uurteiselle kämmenelle.

»Viisi sestertiusta», vanhus laski. »Millä minä tämän olen ansainnut?»

»Säästit minut säikähdykseltä, kun et hakenut miekkaasi», Pompeius vastasi. »Minun täytyy lähteä. Onneksi varuskunta on lähellä, sillä Alexandroksen täytyy levätä muutama päivä ennen kuin jatkamme matkaa Roomaan. Sen kavioon työntyi ohdake.»

»Oletko nimennyt orisi kuuluisan makedonialaisen mukaan? Tahtoisinpa tietää mitä mieltä suuri Alexandros siitä olisi.»

»Hän olisi kai hyvillään, olihan hänkin kiintynyt omaan ratsuunsa. Olkoot jumalat sinulle suosiollisia», Pompeius hyvästeli ja meni hakemaan hevosensa puron varresta.

Vanhus seurasi katseellaan miten Pompeius ja Alexandros etäännyivät ruohottuneella kärryrollulla ja katosivat näkyvistä mutkassa. Maisema näytti samassa kovin tyhjältä, kun vanhuksen mielen sen sijaan täyttivät kuhisevat muistikuvat menneistä taisteluista, niiden julmuuksista ja hulluudesta – veriset muistot, joita hän ei katunut eikä kammonnut, mutta joita ilman hän olisi tullut toimeen. Hän muisti myös vallan hyvin miten oli kuullut Gnaeus Pompeius Strabon ruumiin häpäisemisestä, vaikka oli juuri muuta teeskennellytkin. Se oli ollut helpoin tapa jättää sanomatta, että miehistöään liian ankarasti kohtelevat sotapäälliköt ansaitsivat tulla häväistyiksi, mieluummin elämässä ja viimeistään kuolemassa.

Hän nousi vaivalloisesti penkiltä ja huojahteli sisälle taloon. Siellä oli hämärää, pienet ikkunat päästivät valoa sisälle kitsaasti. Parempaa asumusta hän ei ollut kyennyt kahdenkymmenenviiden palvelusvuoden jälkeen hankkimaan, mutta sekin oli enemmän kuin mihin moni oli kyennyt. Lukuisat veteraanit olivat tuhlanneet palkkansa juomiin ja naisein sillä seurauksella, että saatuaan eläkkeelle jäädessään palkkioksi maatilkun he eivät olleet kyenneet rakentamaan sille sikolättiä kummempaa kotia.

Seinällä riippui miekka. Se oli Hispaniassa taottu pitkäkärkinen gladius, jonka nahkahuottraa kaunistivat messinkikoristeet. Vanhus ei ollut sotinut se kädessä, hänen aikanaan käytössä olivat olleet huonommat aseet. Ase oli jäänyt kauan sitten ryöväriltä, jonka ruumiin vanhus oli Pompeiuksen tavoin lykännyt virran vietäväksi.

ROOMAAN SAAVUTTUAAN Pompeius suunnisti suoraan Palatinuksen huvilaansa. Komennettuaan portinvartijan virkaa tekevää orjaa viemään Alexandroksen talliin ja käskettyään sisällä kohtaamaansa tyttöä valmistamaan kylvyn ja kattamaan aterian sisäpihalle hän kulki käytävää puutarhaan aukeavaan saliin ja kehotti kolmatta orjaa – ikääntynyttä naista, jonka hän oli perinyt isältään – sekoittamaan ison pikarillisen viiniä. Nainen jahkaili itseksensä jupisten aikansa nurkassa ruukun ja maljan kimpussa, käänsi sitten uurteiset kasvonsa Pompeiuksen puoleen ja sanoi: »Haluat varmaankin viiniisi hunajaa, herra.»

»Cassia, milloin minä olen hunajasta pitänyt? Olet tuntenut minut koko ikäni etkä vieläkään usko, etten ole perso makealle.»

»Tiedänhän minä sen, mutta hunaja tekee hyvää maksalle ja jos viiniin sekoittaa lisäksi salviaa, miehen virtsan erityis alkaa –»

»Säästä minut noitakonsteiltasi», Pompeius keskeytti. »Onko täällä kaikki hyvin? Onko poissa ollessani tapahtunut mitään mistä minun pitäisi tietää?»

Cassian vilkkaat silmät pyöristyivät ja hän löi kädellään ilmaa. »Onko jotakin tapahtunut? Sitä sopii tosiaan kysyä. Jos vain arvaisit, herra. Lopun ajan enteet ovat vihdoin nähtävissä!»

»Mikä niin kammottavaa voi olla?»

»Istu tukevasti, herra, ja valmistaudu kuulemaan jotakin uskomatonta. Minä menin eilen torille ja järkytyin niin pahoin, että ystävällisten ihmisten täytyi auttaa minut takaisin. En tiedä ovatko järkensä menettäneet ihmiset vai jumalat, mutta kauppiaat vaativat nykyään lehmänmahoista ennenkuulumattomia kiskurihintoja. Olin vähällä pyörtyä, kun kuulin mitä kolme mahaa nykyään —»

»Ymmärrän tuohtumuksesi», Pompeius kohotti kätensä, »mutta tarkoitin yleistä järjestystä ja sitä miten täällä on toivuttu kapinasta. Ihmiset voivat kai kulkea rauhassa eikä kaikesta ole enää pulaa, vai olenko väärässä?»

»Onhan täällä rauhallista nyt, kun Sulla on ottanut ohjat tiukasti käsiinsä», Cassia sanoi ja ojensi Pompeiukselle maljan. »Hän on teloittanut vastustajiaan sellaiset määrät, ettei kukaan tohdi nostaa sormeaan häntä vastaan. Ja hän on määrännyt kaduille niin paljon sotilaita, että jopa Suburan varkaat pysyttelevät piilossa.»

Pompeius siemaisi pikaristaan. »Näin tosiaan tullessani melkein joka kadunkulmassa vartijoita ja seipäisiin lyötyjä päitä. Mutta Sulla tekee vain sen, mikä tässä tilanteessa täytyy tehdä. Onko kapinan johtajien kohtalosta kantautunut tietoa?»

»Eihän kukaan vanhalle eukolle mitään kerro. Mutta Cinnan tappoivat hänen omat miehensä ja käsittääkseni Marius teki itsemurhan. Hänen suolensa leviteltiin pitkin katuja ja päänsä ojennettiin Sullalle kakkuvadilla. Carbo pakeni Sisiliaan. Sulla saa sen minkä Sulla haluaa, mutta hänen kannattaisi olla varovainen. Kun erottelee ihmisten päitä heidän hartioistaan, voi kohdata itse samanlaisen lopun.»

»Sinä olet älykkäämpi ja juonikkaampi kuin moni oraakkeli, Cassia. Nyt voit mennä päivälevolle.»

»Orja, joka lepää keskellä päivää? Ei kai sinuun iskenyt Picenu-missa vakava sairaus?» Cassia marisi huoneesta lähtiessään.

Kylvettyään, pukeuduttuaan togaan ja ruokailtuaan Pompeius meni katsomaan puutarhaansa. Orjat olivat hoitaneet sitä hyvin niinä kuukausina, jotka hän oli viettänyt maatilansa rauhassa; edes suihkulähteen jalustassa ei erottunut levää. Pompeius piti isänsä rakennuttamasta talosta ja viihtyi sen puutarhassa, mutta viime aikoina hän oli alkanut punoa suunnitelmia komeamman huvilan tai peräti palatsin pystyttämisestä paremmalle paikalle, lähemmäs Palatinuksen lakea, jolta aukesi kaunis näköala yli kaupungin. Hän oli perinyt niin mittavan omaisuuden, että melkein mikä tahansa oli hänelle mahdollista – köyhtyneessä suvussa varttunut Strabo oli vaurastunut sotarekillään siinä määrin, että hänen poikansa saattoi nauttia asemasta yhtenä valtakunnan varakkaimmista nuorukaisista.

Pompeius istahti penkille alkuillan lempeään valoon ja alkoi miettiä miestä, joka oli saanut hänet palaamaan Roomaan.

Lucius Cornelius Sullaa saattoi kunnioittaa, mutta hänestä oli vaikea pitää. Hän oli siihen liian vallanhimoinen ja sydämetön, hän oli kivennyt tiensä valtakunnan huipulle tuhansilla ruumiilla. Kuolonuhrit kuuluivat taisteluihin ja petturit ansaitsivat päästä hengestään, mutta Sulla saattoi antaa mestauttaa jonkun vain siksi, että tämän serkku oli päästänyt suustaan harkitsemattoman sanan, ja lisäksi monet varakkaat miehet kuolivat vain siksi, jotta Sulla pääsi käsiksi heidän omaisuuteensa. Pompeiuksen isä oli palvelut Sullaa uskollisesti, mutta alkanut ennen kuolemaansa epäillä tämän tarkoitusperiä, varsinkin kun Sulla oli taivutellut senaatin julistamaan hänet diktaattoriksi. Strabo oli pitänyt sitä tasavallan loppuna.

Asiaa ei ollut parantanut se, että Sulla oli ylvästellyt saavansa ohjeita suoraan Apolloilta ja Venukselta – Strabo oli nähnyt sen yrityksenä korottaa itsensä jumalten kaltaiseksi tai peräti yhdeksi heistä.

Sullan miellyttävä ominaisuus oli hänen kykynsä hurmata lähin ympäristönsä, mikä oli saanut monet senaattorit tukemaan häntä. Myös hänen ulkoista olemustaan pidettiin poikkeuksellisen edullisena, vaikkakin hänen epätavallisen vaalea ihonsa oli käynyt vanhemmiten laikukkaaksi. Sen sijaan diktaattorille sopi huonosti Sullan taipumus viettää iltojaan ja öitään epäilyttävässä seurassa. Hän oli tottunut jo nuorena rymyämään näyttelijöiden ja luutunvinguttajien kanssa, ja nyttemmin hänen kerrottiin alkaneen järjestää tuolle pohjasakalle irstaita orgioita palatsissaan. Hänen tiedettiin kaatavan kupuunsa valtavat määrät viiniä ja ryntäävän vuoteeseen melkein kenen tahansa kohdalle osuvan naisen tai miehen kanssa, ja hänen pitkäaikainen suhteensa naisosien esittäjänä ansioituneeseen näyttelijä Metrobiukseen oli kaikkien tuntema salaisuus. Suositun sanonnan mukaan Metrobius joutui esittämään naista sekä teatterissa että Sullan makuukammiossa.

Jos Pompeius olisi noudattanut hyviä tapoja, hän olisi lähettänyt orjan pyytämään tapaamista diktaattorin kanssa. Sulla ei kuitenkaan piitannut hyvistä tavoista. Pompeius ei myöskään kommentanut portilleen kantotuolia, sillä matka Sullan palatsiin oli lyhyt ja ilta lauha, juuri sopiva pientä kävelyretkeä varten. Kukkulan rinnettä kavutessaan Pompeius näki liikkeelle lähtenytää ylhäisöä ja tervehti muutamaa tuttua. Illan pidot ja rietastelut olivat alkamassa, Palatinus oli herännyt eloon.

Lyhdyt ja soihdut valaisivat Sullan palatsia puutarhoineen. Jykevän muurin aukkoa vartioi kuusi sotilasta, joilla oli apunaan kolme verenhimoisilta pedoilta vaikuttavaa koiraa. Vartijat tunsivat Pompeiuksen ja päästivät hänet portista, ja hän kulki laatoitet-

tua käytävää portaille, jotka olisivat sopineet temppeliin. Palatsin oli rakennuttanut vauras kauppias aavistamatta joutuvansa kuolemaan sen vuoksi; hänet oli teloitettu valtakunnan viholliseksi löyhin perustein tuomittuna ja Sulla oli vallannut hänen yllellisen kotinsa.

Leveälanteinen miesorja – naispalvelijoita Sullalla oli vain keittiössään – johdatti Pompeiuksen vastaanottohuoneeseen, joka oli palatsin mittoihin nähden pieni, mutta värikkäine seinämaalauksineen ja helleeneiltä varustettuine patsaineen viihtyisä. Pompeius istuutui ja joutui odottamaan tovin ennen kuin kuuli määrätietoisesti, melkein väkivaltaisesti lähestyvät askelet. Sulla pysäytti pitkän olemuksensa oviaukkoon, ojensi kultarenkaista raskaat kätensä teatraalisesti suoriksi ja karjaisi: »Pompeius, päälliköistäni urhein!»

Pompeius kohottautui ja kopautti nyrkillä rintaansa. »Diktaattori, sinä kutsuit.»

Sulla harppasi Pompeiuksen eteen ja tarttui isoilla kourillaan tämän hartioihin. »Täällä alkavat pian pidot, tosin vain pienelle piirille. Jäät tietenkin mässäilemään meidän kanssamme. Voit kertoa kapinallisten kukistamisesta. Pakenit piilopaikkaasi niin hätäisesti, että monen uteliaisuus jäi tyydyttämättä.»

»Jollet pahastu, palaisin mieluummin kotiini lepäämään. Matka oli pitkä ja kaiken lisäksi hevoseni alkoi ontua, joten jouduin taitamaan monta päivää jalan.»

Sulla heittäytyi istualleen marmoripenkille, joka olisi sopinut paremmin puutarhaan. »Ymmärrän kyllä. Uusia juhlia tulee aina, minun talossani melkein joka ilta. Seurasiko vaimosi sinua Roomaan?»

Pompeius pudisti päätään. »Antistia jäi maatilallemme. Hän viihtyy sen rauhassa, minkä ymmärrän hyvin.»

»Sijaitsehan se myös hänen kotiseudullaan. Hän ei ole kai kos-

kaan sopeutunut elämään tässä kaupungissa. Mistä pääsemmekin yhteen niistä kolmesta asiasta, joista tahdon kanssasi puhua, tosin vain lyhyesti, sillä vieraani saapuvat pian.»

»Paljasta mitä sinulla on mielessäsi.»

»Minä ja Metella olemme miettineet sinun tulevaa uraasi. Ymmärrä minut oikein. Me tahdomme sinun parastasi ja olet vielä nuori mies, jolle ei ole haittaa vanhempien ihmisten neuvoista. Olemme päätyneet siihen, että sinun kannattaa erota vaimostasi.»

Pompeius huojahti. Hän tiesi Sullan ja tämän puolison merkittävän intohimon järjestellä ihmisten aviosuhteita, mutta omalle osalleen hän ei ollut sellaista odottanut. »Mitä pahaa Antistia on tehnyt?»

»Ei mitään minun tietääkseni. Mutta hän on mitättömän maalaistuomarin tytär ja sinä olet ansainnut parempaa. Uran luominen edellyttää edustavaa vaimoa, jollainen meillä on sinulle valmiiksi katsottuna.»

Pompeius koki lievää huimausta ja päänsäryn ensienteet. »Kuka sellainen voisi olla?»

»Minun tyttäreni Aemilia», Sulla sanoi ja väänsi kasvoilleen omahyväisen hymyn. »Voiko mies suurempaa lahjaa toiselle miehelle antaa? Olethan sinä hänet tavannut. Hän ei ole tietenkään minun taateleistani lähtöisin, mutta riittää hyvin, että Metella on hänet synnyttänyt ja minä olen tehnyt hänestä tyttäreni.»

»Mutta Aemiliallahen on jo mies. Vai onko Acilius Glabrio kuollut?»

Sulla kohotti ylimielisesti ylähuultaan ja paljasti siten tummuneet hampaansa. »Ei suinkaan, mutta vähänpä hänen mielipiteellään on merkitystä. Harkitse tätä asiaa, mutta älä harkitse liian kauan. Meidän täytyy siirtyä ajan puutteessa toiseen kysymykseen. Senaatti kokoontuu nimittäin huomenna ja minä aion esittää sen käsiteltäväksi ylimääräisen ehdotuksen.»

»Saanko arvata? Tahdot määrätä jonkin uuden veron.»

»Sekin voi tulla kyseeseen, mutta ensin vaadin sinulle propretorin arvonimeä. Uskon, että ehdotukseni hyväksytään. Tai totta puhuen tiedän, että niin käy, olen nimittäin järjestellyt asiaa etukäteen. Oikeastaan minun ei tarvitsisi edes pyytää lupaa senaatilta, mutta toisinaan on hyvä olla mieliksi niille vuohille.»

»Toivottavasti se ei tullut sinulle kalliiksi.»

»Se ei maksanut minulle muuta kuin lupauksen siitä, että muutama senaattori saa vielä toistaiseksi pitää päänsä. Sellaiset lupaukset voi myöhemmin unohtaa. Minä olenkin jo niin vanha, että muistini pettää hetkittäin.»

Toisinaan Sulla lausui tahtomattaan totuuden sanoja. Ajan armottomuuden todella näki hänestä, valkeista suortuvista hänen ohimoillaan, syvistä vaoista korkealla otsalla ja poskien luopu-neesti riippuvista peitteistä. Hän oli miltei kolme kertaa Pompeiusta vanhempi, muutaman vuoden alle kuudenkymmenen, ja hänen kuluttavat elämäntapansa ja vallan raskas painolasti olivat muovanneet häntä.

»Mutta miten minä olen propretorin arvon ansainnut? Ja onko koskaan ketään minun ikäistäni —»

»Tiedän, tiedän», Sulla ravisteli päätään. »Moni tulee sanomaan, että olet liian nuori sellaiseen kunniaan. Toisaalta ikäsi estää vielä muutamia vuosia sinua pääsemästä parhaisiin virkoihin ja olisi epäoikeudenmukaista, jos et saisi minkäänlaista palkkiota urheudesta kapinallisten kukistamisessa. Olet johtanut legiooniasi suuren päällikön lailla.»

»Tarkoitat isäni legioonia, jotka sattuiivat hänen kuoltuaan jäämään vastuulleni. Ei minun niitä varsinaisesti johtaa tarvinnut.»

»Älä vähättele itseäsi. Se on kaunis piirre, mutta se ei sovi kunnianhimoiselle miehelle.»

»Olenko minä kunnianhimoinen?»

»Totta kai olet. Minä käsken sinun olla, semminkin kun nait tyttäreni. Ja lopulta kolmas asia, jonka olet luultavasti arvannut. Minun täytyy turvata valtakunnan tulevaisuus ja olen päättänyt aloittaa Sisilian valloittamalla. Tarvitsen siis sinua ja miehiäsi, joskaan se ei riitä. Kokoan johdettavaksesi suuren armeijan.»

»Sinä käsket ja minä tottelen, diktaattori.»

»Vähempään en tyytyisi. Sisiliassa on yhä Mariuksen kannattajia, joille saastainen petturi Marcus Perperna Veiento on järjestänyt hyvät oltavat. Sinun tehtäväsi on tuhota heidät parhaaksi katsomallasi tavalla. Peräsuolesta seivästäminen sopisi hyvin, varsinkin Perpernan tapauksessa. Carbon voit ripustaa ristille.»

Ovensuusta kuului vaatteen kahahdus ja Pompeius näki äänetömästi paikalle leijailleen Caecilia Metellan, joka sanoi asemastaan varman naisen itsetietoisella äänellä: »Sulla, portilla on vieraita. Mene ottamaan heidät vastaan.»

»Minä menen», Sulla myöntyi ja nousi penkiltä, kohotti vielä paksun etusormensa Pompeiukselle. »Muista mitä olen juuri sanonut. Sinulla on edessäsi tulevaisuus, jota ei kannata heittää hukkaan.»

»Minä muistan joka sanan», Pompeius lupasi.

Sullan kadottua käytävään Metella kehitteli kasvoilleen ystävällisen ilmeen ja tervehti Pompeiusta: »Gnaeus nuorempi! Sinusta on puhuttu paljon tässä talossa. Joko Sulla esitti sinulle meidän näkemyksemme avioliitostasi?»

»Esitti kyllä», Pompeius vastasi. »Luonnollisesti minulle on suuri kunnia, jos saan solmia liiton sinun tyttäresi kanssa.»

»Toivottavasti sinua ei haittaa se, että Aemilia odottaa Glabrion lasta. Sinun ei kannata piitata siitä, sillä raskaus on pian ohitse ja sen jälkeen Aemiliasta on sinulle iloa vuoteessasi.»

»En voi olla ajattelematta vaimoani Antistiaa...»

»Ymmärrän sen. Olethan vielä niin nuori, että tunteet pyrki-

vät ohjaillemaan käyttäytymistäsi järjen sijaan. Mutta usko minua, tulisinkin kiintymys viilenee pian ja minä voin sitä paitsi järjestää asiat niin, ettei sinun tarvitse olla huolissasi nykyisestä vaimostasi.»

Pompeius painoi päänsä. »Näkisin mielelläni hänet hengissä.»

»Siinä tapauksessa järjestämme hänelle uuden puolison», Metella sanoi huolettomasti kuin olisi puhunut aasin ostamisesta. »Kaipa Picenumista löytyy sovelias kauppias tai virkamies. Minun täytyy nyt mennä vieraittemme seuraan. Tule tervehtimään meitä pian. Ymmärtääkseni joudut viipymään jonkin aikaa Roomassa ja täytyyhän sinun ennen kaikkea tutustua tulevaan puolisoosi.»

»Täytyykö minun poistua isosta portista? En viitsisi juuri nyt jaaritella ihmisten kanssa.»

»Johdatan sinut kujalle antavalle ovelle. Tule.»

Metellasta uhoi vahva hajusteiden tuoksu. Egyptiläiset voiteet hänen kasvoillaan eivät riittäneet peittämään sitä, että myös hän oli vanhentunut, joskaan ei samassa määrin kuin miehensä. Hän oli kymmenkunta vuotta Sullaa nuorempi ja lähtöisin yhdestä Rooman merkittävimmistä sukuista. Hänen isänsä oli ollut sekä konsuli että ylipappi ja kun hän oli ottanut miehekseen Sullan – joka oli joutunut eroamaan hätäisesti kolmannesta vaimostaan – moni oli pitänyt sitä hänen arvolleen sopimattomana. Enää kukaan tuskin tohti arvostella hänen valintaansa. Hän oli voimakastahtoinen ja häikäilemätön nainen, jota jotkut väittivät valtakunnan varsinaiseksi diktaattoriksi.

»Loppujen lopuksi sinun tarvitsee pitää mielessäsi vain yksi asia», Metella sanoi oven avattuaan. »On huomattavasti parempi olla minun mieheni ystävä kuin vihollinen.»

»Tarkoitat kai, että kannattaa pyrkiä olemaan sinun ystäväsi.»

Metella väänsi okralla värjätyt huulensa hymyyn. »Jatka toki viisautesi kartuttamista.»

Varjojen supistamalle kujalle päästyään Pompeius yllätti itsensä:

hän joutui pidättelemään kyyneleitä. Jos ne olisivat valuneet hänen poskilleen, ne eivät olisi johtuneet suoranaisesti murheesta, mutta ilon kyyneleitäkään ne eivät olisi olleet. Ristiriitaisten tunteiden taistelu horjutti hänen mieltään. Ajatus Antistian hylkäämisestä tuntui kunniaattomalta, mutta hän ei voinut olla asettamatta itselleen kysymystä, jonka kanssa oli painiskellut jo silloin, kun Antistian isän talossa oli uhrattu sika kihlauksen kunniaksi: tahtoiko hän todella jakaa elämänsä hänelle melkein tuntemattomaksi jääneen naisen kanssa?

Monet olivat suhtautuneet epäillen hänen avioliittoonsa. Juuri kukaan ei ollut uskonut sattumaksi sitä, että hän oli alkanut tehdä itseään tykö oikeudenkäyntinsä tuomarin tyttäreille. Jupakka oli ollut järjetön ja ihmisten ainaisesta ahneudesta kummunnut – joukko kauppiaita oli vaatinut Pompeiusta lunastamaan kuolleen isänsä tekemät sitoumukset, mistä hän oli kieltäytynyt sillä seurauksella, että silmittömät verenimijät olivat nostaneet häntä vastaan syytteen. Mutta oliko sattuma johdattanut hänet tapamaan torilla hänen kohtalostaan päättävän tuomarin tyttären vai oliko hän pyrkinyt siihen? Kuka tunsii todella itsensä, kaikki salattut vaikuttimensa ja pimeässä kypsyneet juonensa? Ihmisen myötäsyttyisenä lahjana oli pettää niin toisia kuin itseäänkin ja selittää jälkikäteen tekonsa parhain päin. Pompeius tiesi vain, että Antistia oli säyseä ja kaikin puolin miellyttävä nuorikko, mutta ei hänen intohimojensa kohde.

Kotimuurinsa takapihan aukosta työnnyttyään Pompeius näki, että puutarhaan oli sytytelty soihtuja. Se oli orjien tapa juhlistaa isännän saapumista taloon. Hän pysähtyi hetkeksi katselemaan altaassa uiskentelevia karppeja, jotka saattoi tosin vain aavistaa illan hämyssä värjyvässä valossa. Istuuduttuaan penkille mulperipuun katveeseen hän oli vajoamaisillaan syviin mietteisiin, kun kuuli takaansa kuivasti narahtelevan äänen: »Haluaako herra jotakin?»

»En juuri nyt. Mitä luulet, Cassia, tuleekohan syksy tänä vuonna varhain?»

»Ainahan se varhain tulee», Cassia vastasi.

Pompeius kääntyi katsomaan vanhan palvelijattaren satojen ryppyjen kurtistamia kasvoja. »Isälläni oli tapana kysyä sinulta syksyisin ja minä teen saman jo ennen syystuulia. Haluaisitko vetäytyä viimein hyvin ansaittuun lepoon? Sinun ei tarvitse lähteä tästä talosta eikä olla huolissasi elatuksestasi.»

»Herra, jos haluat tosiaan päästä näkemästä minua, voit antaa polttaa ruumiini ja haudata tuhkani ruukussa Isola Sacraan.»

»Mutta Cassia! Ensinnäkään tuhkaasi ei piiloteta köyhien haudausmaalle sitten, kun se aika koittaa. Toiseksi tulet luultavasti kiusaamaan minua vielä vuosikaudet. Lupaam järjestää sinulle arvoisesi haudan sitten, kun matkasi on viimein päässään. Enkä halua suinkaan päästä näkemästä sinua, sillä olethan varsinainen kaunotar ja omiasi herättämään miehessä lihallisen halun.»

»Esi-isien tähden!» Cassia rääkäisi pahastunutta teeskennellen ja kääntyi kankeilla lonkillaan valaistun oviaukon suuntaan. »Totisesti, miehet ovat hulluja jo syntyessään ja vain pahenevat sukupolvien myötä. Tässä maailmassa ei kunniallinen orjatar voi...»

Hänen mutinansa kaikottua Pompeius nousi, venytteli ja meni myös sisälle. Hän päätti suorittaa pienellä alttarillaan uhrin kodin jumalille. Fortunalle, Victorialle, Honokselle ja Virtukselle hän ennättäisi uhrata temppeleissä ennen sotaan lähtöään, vaikkakin jumalten apu olisi tuskin tarpeen, jos Sulla lunastaisi lupauksensa kokoamalla suuren armeijan.

AAMUN SARASTUKSEEN oli vain vähän aikaa, kun viimeiset vieraat poistuivat Sullan portilta. Sotilaiden suljettua sen Sulla ja Metella nousivat portaat palatsiin, jossa leijui pihkamaljojen äitelä lemu ja joka tuntui juopuneen puheensorinan tauottua aavemaisen tyhjäl-

tä. Orjat siivoilivat huoneita, mosaiikkilattia oli sille läikkyneestä viinistä liukas. Metella haukotteli suureen ääneen.

»Minä menen huoneisiini. Kuolleet eivät voi olla minua uupu-neempia», hän sanoi ja lisäsi olkapäänsä ylitse muutaman askelen otettuaan: »Nuku hyvin, jos nyt satut sille tuulelle.»

»Kuin myös sinä, vaimo», Sulla sanoi puutunutta niskaansa väännellen. Hän tiesi tulevansa jälleen kerran heräämään tuhkan maku suussaan ja silmät turvonneina, mutta minkäpä mies mah-toi sille, että hänen asemansa edellytti kaupungin ylimystön kes-titsemistä.

Hän nousi yläkertaan ja kulki hämärästi valaistua käytävää makuuhuoneeseensa, jossa hän sandaalinsa jalasta irroteltuaan, kultarenkaat kyynärvarsistaan kiskottuaan ja togansa ja tunikansa riisuttuaan laskeutui raskaasti vuoteelle ikkunan alle. Niin kuin aina pitojen jälkeen, hänen mieleensä hivuttautui apea tyhjän-tekevyyden tunne. Hän oli luennoinut jälleen kerran valtakun-nan asioista ja päästellyt suustaan keskinkertaisia sutkauksia, joille juhlijat olivat nauraneet naama ammoltaan, ja soittajat olivat soit-taneet ja tanssijat tanssineet, orjat kantaneet nautittaviksi harvi-naisia herkkuja ja maailman kalleimpia viinejä, ja kaikki oli ollut silkkaa yhteisestä sopimuksesta harjoitettua pilanäytelmää. Siksi hän viihtyi paremmin renttujen seurassa, olkoonkin että myös he pelkäsivät häntä ja pyrkivät silti kaikin keinoin käyttämään häntä hyväkseen. Ehkä hänestä oli tulossa vanha, ehkä hän oli menet-tänyt harhakuvansa ja muuttunut siksi mieleltään nyrpeäksi. Nyt hän tahtoi vain unohtaa kaiken ja vajota unten salakavalaan mutta vapauttavaan maailmaan.

»Tahtoisin pyytää sinulta erästä asiaa», Metrobius sanoi hänen viereltään.

»Esitä se lyhyesti. Minä haluan nukkua.»

»Sinun vihollisesi ovat alkaneeet haista.»

Sulla puri hampaansa yhteen. »Mitkä viholliset?»

»Ne, joiden päitä riippuu kärpästen ja lintujen pureskeltavina joka kadunkulmassa.»

»Eivät kai päät haise.»

»Haisevat ne, ja sitä paitsi niistä on alkanut tipahdella toukkia. Tarkoituksesi on varmasti tullut jo selväksi, joten etkö voisi käskää poistamaan päät yleisiltä paikoilta? Itseään kunnioittava ihminen ei voi kohta enää liikkua kaupungin parhailla alueilla.»

»Mietin asiaa. Ota kätesi pois reideltäni ja yritä nukkua.»

Sulla kääntyi kyljelleen. Hän tiesi liiankin hyvin, että monet pitivät hänen kapinallisten tukijoille langettamiaan rangaistuksia liian ankarina. Totta oli, että tuskin koskaan aikaisemmin oli Roomassa pudonnut niin monta päätä, ei edes Mariuksen puhdistuksissa, mutta Sulla oli sentään pelastanut valtakunnan sisällissodalta eikä sellainen onnistunut ystävällisillä teoilla. Ei ollut sitä paitsi hänen aikaansaannostaan, että kaupunkilaiset olivat alkaneet palkkion tai oman pelastumisensa toivossa ilmiantaa naapureitaan ja sukulaisiaan, jopa vangita näitä. Epäilemättä syyllisten joukossa oli päässyt hengestään muutamia syyttömiä, mutta sitä ei voinut auttaa.

Sullan ajatukset katkaisi Metrobiuksen venyttelevä ääni: »Pitääkö paikkansa, että Gnaeus Pompeius on palannut Roomaan?»

Sulla huokaisi. »Jos et tosiaan pysty olemaan hiljaa, kaada minulle viiniä. Siihen ei tarvitse sekoittaa vettä.»

Metrobius nousi tottelevaisesti vuoteesta, mutta jatkoi inttämistään: »Onko Pompeius siis tullut maatilaltaan?»

»On, ja minä olen jo tavannut hänet.»

»Pitääkö sitten paikkansa huhu, jota en ole tietenkään kuullut tai jonka kertojan olen unohtanut, että aiot varustaa armeijan ja nimittää Pompeiuksen sen päälliköksi? Eikö hän ole liian nuori sellaiseen tehtävään? Tiedän kyllä, että hän alkoi palvella isänsä

joukoissa jo keskenkasvuisena, mutta mahtaako hänelle vielä kasvaa vähäistä untuvaa kummempaa partaakaan.»

»Lähetän hänet Sisiliaan», Sulla sanoi, vääntäytyi istualleen sängyn reunalle ja tarttui Metrobiuksen ojentamaan pikariin. »Tarvitseen hänen legiooniaan ja ne kunnioittavat ja tottelevat häntä, joten asiasta ei tarvitse puhua enempää.»

»Mutta oletko lainkaan ajatellut, että saatat uskaltautua vaaralliseen leikkiin? Pompeius on epäilemättä kunnianhimoinen, ja jos tuollainen poikanen saa liikaa valtaa, se saattaa sokaista hänet. Itsekin olit jo vanha, anteeksi, tarkoitan tietenkin juuri sopivan kokenut ja miehistynyt, kun sinut valittiin merkittäviin virkoihin. Entä jos Pompeius alkaa himoita sinun asemaasi?»

»Siihen hänen rahkeensa eivät riitä. Kuten itse sanoit, hän on vielä nuori ja siten vie aikansa ennen kuin hän voi pyrkiä edes preetoriksi.»

»Voisin ymmärtää luottamuksesi Pompeiusta kohtaan, jos hän olisi paremmasta perheestä lähtöisin. Hieronko jalkojasi?»

»Anna jalkojeni olla. Miten hyvää perheestä olet itse lähtöisin? Isäsi ilveili pylväskäytävissä ja äidilläsi oli huonomaineinen talo. Pompeiuksen isä toimi sentään konsulina. Hänen sukunsa saattoi olla köyhä, mutta se on kuitenkin ylhäinen ja Strabo nosti sen uuteen vaurauteen ja kunniaan.»

»Olet oikeassa perheeni suhteen, vaikkakaan minulle ei suotu mahdollisuutta valita sitä. Ja oleellinen ero minun ja Pompeiuksen välillä on se, että minä en himoitse minkäänlaista valtaa. Olen tyytyväinen, kun saan juoda maljoistasi ja viettää yöni kammiossasi.»

»Siihen voi tulla pikainen loppu, jollet anna minun nukkua rauhassa», Sulla uhkasi, laski maljansa lattialle ja kellahti jälleen kyljelleen.

Metrobius ymmärsi viimein olla vaiti. Talo oli hiljennyt, orjat olivat epäilemättä päässeet lepäämään. Sulla raotti silmiään kavah-

taakseen niihin ikkunasta lankeavaa kuun valoa ja puristi ne jälleen kiinni. Valta oli suotu harvojen etuoikeudeksi siksi, hän ennätti ajatella ennen nukahtamistaan, että he ymmärtäisivät käyttää sitä häikäilemättömästi yhteiseksi hyödyksi.

MONI ROOMALAISELLE torille hakeutunut mies kiirehti onnittelemaan Marcus Tullius Ciceroa, kun hän kulki tahallisen vitkaan sen halki. Hän nautti huomionosoituksista, vaikka tiesi ainakin puolet niistä teeskentelyksi. Toinen puoli ilmaisi epäilemättä aitoa iloa siitä, että Sulla oli kokenut tappion suurta huomiota herättäneessä oikeudenkäynnissä. Cicero tunsi olevansa nimi kaikkien huulilla ja tiesi ansainneensa sen – tuskin kukaan toinen olisi tohtinut yrittää tehdä sitä missä hän oli onnistunut.

Oikeudenkäynti oli ollut sinänsä mutkaton. Sulla oli väittänyt, että Sextus Roscius oli murhannut raukkamaisesti isänsä. Jos Roscius oli syyllistynyt ylipäättään johonkin, se oli seurusteleminen diktaattorin vastustajien kanssa. Kun kukaan muu ei ollut uskaltanut puolustaa Rosciusta, Cicero oli ottanut tehtävän hoitaakseen ja osoittanut, että murhaaja oli Sullan käsikassarana toiminut vapautettu orja Chrysogonus, joka oli tuomittu teosta ja mestattu välittömästi Tarpeian kalliolla. Tärkeintä Ciceron kannalta oli, että hän oli todistanut taitavuutensa puhujana. Odottaa sopi, että ihmiset alkaisivat taistella kynsin hampain hänen neljä vuotta aikaisemmin julkaistusta teoksestaan, jossa hän esitti näkemyksensä puhetaidosta.

Hän oli ohittamaisillaan Saturnuksen temppelein nähdessään sen pylväikössä tutun hahmon: ikätoverinsa, jonka kanssa hän oli sotinut ensin Strabon ja sitten Sullan joukoissa. Cicero empi hetken, kunnes astui pylväiden varjoon ja läimäytti kaupustelijan pöydän ylle kumartuneen miehen olkapäätä.

»Tullius!» Pompeius huudahti käännähdettyään.

Cicero hymyili. »Oletko ostamassa koruja itsellesi? Toivottavasti

et ole päättänyt seurata Sullan esimerkkiä niin, että hartiasi pian puutuvat kullan painosta.»

»Ajattelin lähettää Saturnuksen renkaan lahjaksi vaimolleni. Tai pian entiselle vaimolleni.»

»Entiselle? Mikä siihen on johtanut?»

»Sulla», Pompeius tokaisi. Hänen katseensa pyyhkäisi Ciceron olan yli. »Tuolla Esquilinuksen juurella on kapakka, jossa ei tarvitse kuunnella roskaväen mekastusta. Jaammeko ruukun tapaa-misemme kunniaksi?»

»Voimme jakaa vaikka kaksi ruukkua, sillä emmehän ole vielä niin vanhoja, että meidän tarvitsisi antaa maksamme päättää toimistamme.»

»Kunhan et yritä pitää minulle oppituntia sodan turmiollisuudesta», Pompeius varoitti. »Tiedän kyllä, ettet näe enää taisteluissa mitään mieltä.»

»Pidättäydyn siitä. Säästän puhujan kykyni oikeudenkäynteihin, jotka tekevät minusta kuuluisan. Se sujuu minulta kuin lapselta leikki.»

»Myönnän puhelahjasi, vaikka ne eivät vedäkään vertoja vaatimattomuudellesi.»

Viinituvassa oli miellyttävän rauhallista, joskin sinne kantautui ohikulkijoitten ääniä ja sisäpihalla kiekaisi silloin tällöin henkisen tasapainonsa menettänyt kukko. Innokkaan isännän järjestettyä tulokkaille pöydän suojaisasta nurkasta ja kiirehdittyä hakemaan viiniä ja nahkiaisia Cicero pani merkille, että toiset asiakkaat päylyivät heitä. Oli mahdotonta tietää kumpi herätti enemmän uteliaisuutta, hän vai Pompeius. Se oli yhdentekevää, ja hän keskittyi tuttavaansa: »Et ole suinkaan ensimmäinen mies, jonka Sulla pakottaa eroamaan vaimostaan. Miksi hän niin tekee, on arvoitus. Lähimmäs totuutta kenties pääsee arvaamalla, että outojen juonien takana on Sullan vaimo.»